

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบริหารวิชาการในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวเป็นลำดับตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การบริหารวิชาการ
 - 1.1 ความหมายของการบริหารวิชาการ
 - 1.2 ความสำคัญของการบริหารวิชาการ
 - 1.3 ขอบข่ายของการบริหารวิชาการ
 - 1.4 หลักการและกระบวนการในการบริหารวิชาการ
2. บทบาทในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
 - 2.1 บทบาทด้านการบริหารหลักสูตร
 - 2.2 บทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 2.3 บทบาทด้านการนิเทศการศึกษา
 - 2.4 บทบาทด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน
3. หลักการบริหารงานวิชาการตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550
4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการในโรงเรียน
 - 4.1 ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ Douglas McGregor
 - 4.2 ทฤษฎี Z ของ William Ouchi
5. บริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการเป็นการดำเนินงานในการพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมาย ในที่นี้จะแยกเป็น 4 ประเด็นคือ ความหมายของการบริหารวิชาการ ความสำคัญของการบริหารวิชาการ ขอบข่ายของการบริหารวิชาการ และหลักการและกระบวนการในการบริหารวิชาการ

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการบริหารวิชาการ รวบรวมได้ดังนี้

เชาวลิต จงมี (2548, หน้า 21) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานการจัดกิจกรรมทุกอย่างเพื่อเป็นการส่งเสริมหรือเพื่อพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นที่ไปด้วยดีและได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานเหล่านี้เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย อาทิเช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรอื่นๆ เป็นต้น

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ ถ้ามองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และหากมองการบริหารงานวิชาการในด้านงานของสถานศึกษา งานบริหารงานวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุม ดูแลหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษา

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 142) ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการไว้ว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารงานกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทือง สังข์นาค (2545, หน้า 11) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาบุคคลให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด นั่นคือ การปรับปรุงการเรียนการสอนของนักเรียนเพื่อให้เป็นคนดีมีคุณภาพต่อไป

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึงการบริหารงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังนั้น ประกอบด้วยงานหลายๆ ด้าน ซึ่งได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกอบกับแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและพัฒนานิสัยของความเป็นท้องถิ่นให้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย นอกจากนี้งานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญ ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในขณะเดียวกันกระบวนการวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนสถานศึกษาจะต้องใช้วิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลายตามสภาพจริงมากยิ่งขึ้น

วิจิต บุญเลิศ (2543, หน้า 13) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอนที่มุ่งผลสูงสุดให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี พัฒนาบุคคลให้ดำเนินงานวิชาการทั้งด้านการเรียนการสอน การสนับสนุนการเรียนการสอน และกิจกรรมทางวิชาการให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูต้องทำความเข้าใจกับความสำคัญของงานวิชาการและการบริหารงานวิชาการ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

ประเทือง สังข์นาค (2545, หน้า 18) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับสถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพของการศึกษากระบวนการบริหารงานวิชาการจะเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนตั้งแต่การ

วางแผน การวางแผน การปรับปรุงพัฒนา การจัดดำเนินการสอน การบริหารหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา และการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผลการศึกษาโดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าแผนกวิชา ครูอาจารย์ผู้สอน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เมื่องานวิชาการเป็นงานที่สำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้เวลาในการบริหารให้มากกว่างานอื่นๆ จากผลสรุปในการประชุมระดมความคิดของครูปฏิบัติการสอน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์จังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดได้เสนอแนะไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรใช้เวลาในการบริหารงานวิชาการ เช่น ด้านการวางแผน และโครงการควบคุม กำกับ และนิเทศ เฉลี่ยสัปดาห์ละประมาณ 12-13 ชั่วโมง หรือประมาณร้อยละ 35 ของเวลาทั้งหมด

อัญชลี โพธิ์ทอง และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2542, หน้า 243) กล่าวว่า งานที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ต้องดำเนินการในโรงเรียนมีอยู่ 6 งาน งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดส่วนงานอื่นๆ เป็นงานที่สนับสนุนให้การดำเนินงานวิชาการสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กล่าวคือ งานวิชาการและงานสนับสนุนวิชาการที่มีคุณภาพ ช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามจุดหมายของหลักสูตรได้

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 3, 20) กล่าวว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียน ควรจัดการบริหารงานวิชาการให้สมดุลเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือไม่เน้นงานด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านหนึ่งหรือหลายด้านจนละเลยงานวิชาการทั้งนี้ เพราะข้อผูกพันของโรงเรียนที่มีต่อสังคมก็คือ จัดการศึกษาให้แก่เด็กมีคุณภาพและประสิทธิภาพ โรงเรียนใดจะมีมาตรฐานดีเพียงใดคงไม่เน้นเฉพาะด้านบริเวณอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เท่านั้นแต่ต้องรวมถึงงานอื่นๆ โดยเฉพาะงานวิชาการเป็นสำคัญ งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษา โดยหน้าที่ของโรงเรียนคือการศึกษาให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ แต่การที่โรงเรียนจะสามารถทำหน้าที่ด้านนี้อย่างสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญแก่งานวิชาการและเข้าใจขอบเขตของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างดี

จากแนวคิดที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญ ของโรงเรียน ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียน ควรจัดการบริหารงานวิชาการให้สมดุลเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน ควรมีการปรับปรุงการเรียนการสอนตั้งแต่การวางแผน การวางแผน การปรับปรุงพัฒนา การจัดดำเนินการสอน การบริหารหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา และการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผลการศึกษาให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวางในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยทั่วไปสถานศึกษาที่จัดการศึกษาไม่ว่าจะด้านอาชีวศึกษาหรือด้านอื่นในแต่ละระดับนั้น ขอบข่ายของงานด้านวิชาการจะครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน และการจัดการวัดและการประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูต้องเข้าใจกับขอบข่ายของงานวิชาการ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้ระบุขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้มากที่น่าสนใจมีดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 3-4) กล่าวถึง ขอบข่ายของงานวิชาการว่าประกอบด้วยหลายงานด้วยกัน ดังนี้

(1) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงาน ดังนี้

(1.1) แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดชั้นตอนและเวลาในการทำงาน

(1.2) โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

(1.3) บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า และยึดโครงการสอนเป็นหลัก

(2) การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

(2.1) การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา

(2.2) การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

(2.3) การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

(2.4) การจัดแบบเรียน โดยปรกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือจาก เอกสารที่ครูเตรียมเอง

(2.5) การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาคู่มือสอนให้ก้าวหน้า วิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม

(2.6) การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษา รู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชา และอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

(3) การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่

(3.1) การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียน นักศึกษานั่นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

(3.2) การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ ที่เป็นแหล่งวิชาการ ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

(3.3) การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

(4) การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการ ตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียนจากการศึกษาของฝ่ายการบริหารงานวิชาการตามแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศ สรุปได้ว่า ขอบข่ายการปฏิบัติงานวิชาการ ประกอบด้วยขอบข่ายที่สำคัญที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติมีขอบข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรม ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน คือ

(4.1) การปฏิบัติงานด้านหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้

(4.2) การปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอน

(4.3) การปฏิบัติงานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

(4.4) การปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการสอน

(4.5) การปฏิบัติงานด้านวัดผลประเมินผล

(4.6) การปฏิบัติงานด้านห้องสมุด

(4.7) การปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษา

(4.8) การปฏิบัติงานด้านการวางแผน และการกำหนดวิธีการ

(4.9) การปฏิบัติงานด้านประชมอบรมทางวิชาการ

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-16) กล่าวถึง ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการว่า ประกอบด้วย 1) การบริหารหลักสูตร 2) การบริหารการเรียนการสอน 3) การบริหารการประเมินผลการเรียน 4) การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา 5) การบริหารพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ 6) การบริหารวิจัยและพัฒนา 7) การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ 8) การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ 9) การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

อัญชลี โพธิ์ทอง และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2542, หน้า 243-244) กล่าวถึง ขอบข่ายของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเข้าใจขอบข่ายงานเพื่อจะได้บริหารงานให้ครอบคลุมงานต่าง ๆ ได้ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา งานวิชาการมีขอบข่ายดังต่อไปนี้ 1) งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) งานการเรียนการสอน 3) งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน 4) งานวัดผลและประเมินผล 5) งานห้องสมุด 6) งานนิเทศการศึกษา 7) งานด้านวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน 8) งานส่งเสริมการสอน 9) งานนิเทศการศึกษา

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 35) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายงานวิชาการไว้ว่า สถานศึกษาศวรมมีการดำเนินการ 6 ประการ ประกอบด้วย

- (1) การวางแผนงานวิชาการ
- (2) การบริหารงานวิชาการ
- (3) การจัดการเรียนการสอน
- (4) การพัฒนาส่งเสริมทางด้านวิชาการ
- (5) การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
- (6) การประเมินผลงานวิชาการ

จากแนวคิดที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า ขอบข่ายของงานด้านวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้าใจ ตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน และการจัดการวัดและการประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล

4. หลักการและกระบวนการในการบริหารงานวิชาการ

เนื่องจากงานด้านวิชาการมีงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย การบริหารงานแต่ละอย่างจึงมีเทคนิคและหลักการที่แตกต่างกันไป ในรายละเอียดของงาน แต่หลักการที่สำคัญร่วมกัน ที่ควรนำไปปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการและกระบวนการบริหารงานวิชาการไว้ดังต่อไปนี้

Francis (1978, p. 1192 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546, หน้า 21) ระบุหลักการบริหารงานวิชาการไว้ 2 ประการ ประกอบด้วย

(1) หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือนักเรียนนักศึกษา สามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตรโดยไม่ลาออกกลางคัน เรียนเกินเวลา และช้ากว่ากำหนด

(2) หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง การทำให้ผลผลิตบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ นั่นคือนักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 9) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารศึกษาไว้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหารดังนี้

(1) มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้เหมาะสม

(2) ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการ งานที่ทำการมีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี

(3) มีการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินกิจการใด ควรจะได้มีการประเมินผลและติดตามผล เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผลจะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 9) ได้กล่าวเสริมเรื่องเสรีภาพทางวิชาการว่าในการส่งเสริมและควบคุมงานวิชาการ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็นหรือริเริ่มสิ่งใหม่ ควรได้กระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปให้ทุกคนถึงแม้ผู้บริหารจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถทำงานโดยลำพังได้ ดังนั้นจึงควรให้ผู้ร่วมงานมีอิสระทางความคิดและการเรียนการสอน ซึ่งเรียกว่าเสรีภาพทางวิชาการ ผู้บริหารควรกระทำอย่างยิ่งในการให้เสรีภาพทางวิชาการแก่ผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะอาจารย์สอน

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักการและกระบวนการในการบริหารวิชาการได้ว่า ผู้บริหารควรยึดหลักการบริหารงานวิชาการ ซึ่งได้แก่ หลักแห่งประสิทธิภาพ และหลักแห่งประสิทธิผล โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องควบคุมดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน และที่สำคัญต้องมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

บทบาทในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร

การบริหารโรงเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญ ผู้บริหารจะทำงานตามบทบาทหน้าที่ได้ดีหากมีคุณลักษณะที่แสดงถึงความรู้ความสามารถด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนอันเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านต่างยอมรับกันว่าคุณลักษณะของผู้บริหารที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการดังทัศนะของ วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และเฉลิมรัตน์ หาญกล้า (2546, หน้า 22) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นได้ในการบริหารงานวิชาการที่สำคัญ คือ การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อตัวผู้เรียนและโรงเรียน และเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารงานวิชาการในการดำเนินงาน 4 งานให้เกิดประสิทธิผล ได้แก่ งานบริหารหลักสูตร งานการสอนและการจัดการเรียนการสอน งานนิเทศการสอน และงานวัดและประเมินผลการเรียน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. บทบาทด้านการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรของโรงเรียน เป็นหลักสูตรที่มีการวางแผนและออกแบบหลักสูตรของบุคคลภายในโรงเรียน โดยหลักสูตรมีความครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกด้านของโรงเรียน การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน จึงเป็นเป้าหมายของคุณภาพการศึกษาอันเป็นแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรและการเรียนการสอน จะทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปด้วยดีทั้งแก่ตัวผู้เรียนเอง และช่วยให้ครูได้มีทิศทางและสิ่งที่กำหนดในการสอน ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงบทบาทผู้บริหารงานวิชาการในด้านการบริหารหลักสูตรไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 42-49) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งสำคัญของงานด้านวิชาการ คือ งานบริหารหลักสูตรเป็นตัวกำกับงานของวิชาการ แม้ว่าหลักสูตรปัจจุบันจะใช้หลักสูตรระดับชาติที่เป็นแบบเดียวกันก็ตาม แต่ความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ในแต่ละสถานศึกษา จะแตกต่างกันไป การจัดโปรแกรมการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างในสถานศึกษานั้น เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แม้กระทั่งผู้เรียนก็มีส่วนที่จะทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการศึกษากระบวนการการบริหารหลักสูตรได้นำกระบวนการบริหารงานมา

ประยุกต์ใช้เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการการบริหารงานมีประโยชน์ต่อการทำงานดังนี้

(1) ช่วยให้การบริหารหลักสูตรสะดวกเร็วขึ้น เพราะมองเห็นงาน ปัญหาของความซ้ำซ้อน และสามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง

(2) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของงาน

(3) ช่วยให้สถานศึกษาได้ขยายเติบโตและก้าวหน้า มองเห็นปัญหา ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่วางไว้

(4) ช่วยส่งเสริมตัวบุคคลในการทำงาน การจัดหน่วยงาน การบริหารงานได้เหมาะสมกับบุคคล เพื่อให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ

(5) ช่วยให้ผู้บริหารได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้บุคคลในองค์กรทำงานอย่างมีอิสระและมีความคิดริเริ่ม

(6) ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของงาน ให้เป็นไปตามความเหมาะสมและรวดเร็ว

(7) ช่วยให้มีประสิทธิภาพและติดตามผลการปฏิบัติงาน

สุกนันทน์ แก้วประไพ (2544, หน้า 24) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรว่า มีดังต่อไปนี้

(1) จัดหาหลักสูตรและเอกสารไว้ใช้ให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานของครู

(2) แนะนำครูผู้ร่วมงานในโครงการด้านการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และสิ่งสำคัญของหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่

(3) ให้มีการชี้แจง แนะนำ ทบทวนหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรแก่ครูก่อนทำการสอน

(4) ให้มีการสนทนา อภิปราย ประชุมหรือฟังการอภิปราย หรือการสนทนาเรื่องหลักสูตรร่วมกับผู้รู้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

(5) จัดให้มีการผลิต จัดทำหลักสูตร เอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตรให้ครูอย่างเพียงพอครบถ้วน และดูแลให้พร้อมที่จะใช้อยู่ตลอดเวลา

(6) ชี้แจงเรื่องหลักสูตรการสอน แผนการสอน และนโยบายด้านการเรียนการสอนตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหลักสูตร และการสอนตามแนวทางของโรงเรียนแก่ครูที่ย้ายมาใหม่หรือบรรจุใหม่ให้เข้าใจและรับผิดชอบด้วยวิธีที่เป็นแบบแผนที่แน่นอน

(7) จะให้มีกรรมการตรวจสอบการใช้หลักสูตรประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียนตั้งแต่ขั้นการเตรียมการสอนเป็นต้นไป จนถึงการผลิตและประเมินผล

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการบริหารงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติงานตามภารกิจของสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 37-38)

(1) จัดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แนวการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู ให้เพียงพอและครบทุกระดับชั้นเรียน

(2) พัฒนาตนเองและครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร อยู่เสมอโดยเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรม ฟังการอภิปราย หรือสนทนาร่วมกับผู้มีความรู้ด้านหลักสูตรหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

(3) ผู้บริหารและครูควรทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน ตั้งแต่หลักการ จุดหมายโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ตลอดจนถึงการวัดผลและประเมินผล โดยอาจตั้งเป็นคณะทำงาน ทำการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรซึ่งควรประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์และครูผู้สอน แล้วเผยแพร่ให้ทุกคนทราบ

(4) วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา โดยการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง และครูผู้สอนเพื่อชี้แจง แนะนำ ทบทวนหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน

(5) นิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้โดยพิจารณาจากรายงานต่างๆ เช่น บันทึกการสังเกตการสอน แผนการสอน คุณภาพ และความรู้ความสามารถของนักเรียน

(6) ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุทั้งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนและในส่วนของปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

(7) สำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ดำเนินการศึกษาหลักสูตรและการนำไปใช้ในชั้นมัธยมศึกษา และศึกษาแนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-10) กล่าวว่าการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษาควรดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

(1) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ ที่ได้กำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้โดยจัดเป็นกลุ่มๆ ไว้ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางนี้มี

ประโยชน์ต่อสถานศึกษาตรงที่ช่วยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางโดยละเอียดเพื่อการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้รายปี และรายภาคเรียนต่อไป นอกจากนี้จะช่วยให้เกิดแนวคิดที่ว่าสถานศึกษาจะมีแนวในการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นของตนในส่วนตัวบ้าง

(2) การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร สภาพการดำรงชีวิตและปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่นโดยตรง แต่เนื่องจากมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางจะเขียนไว้ครอบคลุมค่อนข้างมาก ถ้าสถานศึกษาเห็นว่ามาตรฐานการเรียนรู้มีอยู่แล้ว ก็อาจกำหนดเฉพาะสาระการเรียนรู้เฉพาะท้องถิ่นที่จำแนกตามช่วงชั้น

(3) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการนำผลงานในข้อ 1 และข้อ 2 มาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้รายปี กำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสม สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จะต้องกำหนด มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดหน่วยกิตให้เหมาะสม

(4) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องนำเอกสารสาระการเรียนรู้ตามข้อ 3 ที่เกี่ยวข้องกันมาบูรณาการเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อสะดวกแก่การเรียนการสอนที่สัมพันธ์กัน แต่ละหน่วยการเรียนรู้จะประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และเวลาเรียน ซึ่งเมื่อรวมทุกหน่วยเข้าด้วยกันจะสมบูรณ์ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นรายภาคหรือรายปี แต่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ต้องทำเป็นรายวิชา นอกจากนั้นยังต้องดำเนินงานอื่น ๆ ตามที่กำหนดด้วย

กล่าวสรุปบทบาทของผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรตามทัศนะของนักวิชาการได้ว่าเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมีการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรสถานศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องใช้ความร่วมมือร่วมใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองชุมชน ตลอดจนตัวผู้เรียน ส่วนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาก็จะต้องมีระบบการควบคุมคุณภาพในด้านการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน ให้เป็นไปตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้ สุดท้ายคือการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบครบวงจรและนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. บทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน

มารศรี สุธานี (2547, หน้า 50-51) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการได้ว่า ควรมีพฤติกรรมที่แสดงความสามารถในการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- (1) กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของโรงเรียน
- (2) เน้นความสำคัญของการเรียนการสอน
- (3) ส่งเสริมให้มีการนิเทศครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอน
- (4) จัดให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ
- (5) จัดหาทรัพยากรเพื่อใช้ในการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ
- (6) ติดตามก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- (7) ประสานงานกับคณะครูเกี่ยวกับโครงการทางวิชาการ
- (8) ประเมินผลโครงการทางวิชาการของโรงเรียน

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2547, หน้า 130) ได้อธิบายถึง หลักการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งเป็นแนวคิดแก่ผู้บริหารในด้านบทบาทว่า มีดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ค้นพบหรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 2) กิจกรรมการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้ขึ้น 3) เนื้อหาที่สอน เรื่องที่สอน กิจกรรมที่จัด เป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 4) กิจกรรมที่จัดมีความสำคัญมีประโยชน์ต่อผู้เรียน เรียนแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 5) กิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุย แลกเปลี่ยนแบ่งงานกันทำ

เกษม วัฒนชัย (2545, หน้า 14-15) อธิบายถึงหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า มีดังนี้ 1) บุคคลที่จะเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้หรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว 2) บุคคลจะเรียนรู้ได้เฉพาะในสิ่งที่เขาสนใจเขาต้องการ 3) พัฒนาแนวคิดไปพร้อมๆ กับกระบวนการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด คือ การเรียนรู้ในวิธีการ และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

นวลจิตต์ เขาวงกตพิงษ์ และคณะ (2545, หน้า 23) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้ 1) ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน 2) เน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน 4) การจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ 5) ความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน 6) การทำทนายให้ผู้เรียนอยากรู้ 7) การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสม 8) การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม 9) สนับสนุน

ส่งเสริมการเรียนรู้ 10) มีจุดมุ่งหมายของการสอน 11) ความเข้าใจผู้เรียน 12) ภูมิหลังของผู้เรียน 13) ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย 14) มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาผ่านกิจกรรม 15) สอนสิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุด 16) วางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริง และเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม มีวิจารณ์ญาณสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตในลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการใช้หลักสูตร เพราะเป็นกิจกรรมที่ใกล้ชิดกับเด็กและเด็กได้ปฏิบัติมากที่สุด การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูและเด็กทำร่วมกัน ถ้าจะแยกออกเป็น 2 ส่วน ก็เป็นการเรียนคือ กิจกรรมที่เด็กทำและการสอนคือ กิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติแล้วทั้งสองอย่างนี้ทำไปพร้อมๆ กัน จึงเรียกรวมกันว่าการเรียนการสอนในการบริหารงานด้านการเรียนการสอน ผู้บริหารควรยึดหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตร กล่าวคือครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจ นั่นคือเป็นกิจกรรมของเด็กโดยเด็กและเพื่อเด็ก ครูเป็นผู้ดำเนินการให้กิจกรรมเป็นไปในแนวทางตามที่แผนการสอนและคู่มือเสนอแนะไว้ เด็กเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการสอนโดยวิธีใดๆ ก็ตามครูเป็นเพียงผู้ควบคุมดูแลและแนะนำเพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตรประถมศึกษา มีหลักการและวิธีการเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- (1) กระบวนการเรียนมีความสำคัญเท่ากับเนื้อหา
- (2) นักเรียนเป็นผู้แสดง ครูเป็นผู้กำกับกับการแสดง
- (3) นักเรียนค้นหาความรู้ สรุปลง และตัดสินใจด้วยตนเอง
- (4) ปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี
- (5) ใช้วิธีการหลายอย่าง
- (6) เน้นกระบวนการกลุ่ม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนแต่ละคนมีธรรมชาติที่แตกต่างกันทั้งในด้านวัย วุฒิภาวะ ความถนัด ความสนใจ และวิธีการเรียนรู้ รวมทั้งการดำเนินชีวิตและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการ

จัดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดหมายและได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนดนั้นสถานศึกษา และผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ตามแนวทางซึ่ง กรมวิชาการ (2545, หน้า 17-18) ระบุไว้ดังนี้

(1) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์และ เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง ค้นคว้า แสวงหาความรู้อย่างอิสระ

(3) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดความ ต้องการและความสนใจของผู้เรียน

(4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกใช้วิธีการเรียนรู้หลากหลายและเหมาะสมกับ ตนเอง

(5) ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น มีทักษะกระบวนการคิดการ จัดการ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

(6) ใช้สื่อที่หลากหลาย รวมทั้งภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์ใช้ในการจัด กระบวนการเรียนรู้

(7) จัดกิจกรรมและเนื้อหาที่ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลในลักษณะ ของบูรณาการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรสถานศึกษาต้องคำนึงถึงพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียน การสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติการปฏิบัติ จริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่ คุณธรรม ทั้งนี้ ต้องนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมกระบวนการ คิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและการบูรณาการ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมยึดผู้เรียนเป็น สำคัญ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 34)

หลักการในการจัดการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ผู้สอนจะต้องศึกษาวิเคราะห์ให้เข้าใจ สาระสำคัญเลือกวิธีที่เหมาะสมและลงมือปฏิบัติให้เกิดผลกับผู้เรียนอย่างจริงจัง การจัดการเรียนรู้ จะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 122-123) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) ด้านความรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ภารกิจในการสอนว่าจะจัดการเรียนรู้ อย่างไรผู้เรียนจึงจะเข้าใจความหมายของสิ่งที่จะเรียนรู้และโครงสร้างของความรู้ ประกอบด้วย

ข้อมูลข้อเท็จจริง หลักการกฎเกณฑ์ไปจนถึงทฤษฎี อย่างมีลำดับขั้นตอนซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีหลักในการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามสถานศึกษาจะต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ตลอดจนสาระให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายด้วย

(2) ด้านคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยครูให้ความรักความเมตตาต่อศิษย์จะทำให้ผู้เรียนเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดพลังในการเรียนรู้กล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้องเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

(3) ด้านกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดควรเป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ที่นำมาใช้จะประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ทั่วไปที่ใช้ได้กับหลายๆ วิชา เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น นอกจากนี้ในการเรียนรู้แต่ละวิชา กิจกรรมจะต้องเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้เฉพาะวิชา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์จะใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

(4) การบูรณาการตามความเหมาะสม เนื่องจากการเรียนรู้สามารถเกิดได้ในทุกที่และทุกโอกาส ทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียน ในสภาพแวดล้อมและในธรรมชาติผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และบูรณาการเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลักเพื่อเป็นการเตรียมการรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทั้งนี้ได้ให้ความสำคัญสูงสุดในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและรู้จักแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในมาตรา 24 ได้กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการหลายประการ ซึ่ง สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2544, หน้า 135-136) ได้รวบรวมกล่าวถึงไว้ มีดังนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

บุญเรือน ศรีเหรียญ (2542, หน้า 103) ได้ประมวลแนวคิดของนักการศึกษาต่างประเทศ หลายท่านเกี่ยวกับการบริหารจัดการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพว่า การบริหารการเรียน การสอนต้องทำให้นักเรียนเกิดความสนใจเป็นประการแรก โดยครูผู้สอนต้องนำเสนอข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับการรวบรวมอย่างเป็นระบบ จัดทำบันทึกการเปลี่ยนแปลงเรื่องที่ทันสมัย ใช้ภาษาที่ เข้าใจได้ง่ายและมีความชัดเจนมีการนำเสนอตัวอย่างและภาพที่มีสีสันประกอบ มีการทบทวน กฎเกณฑ์ที่สำคัญเสมอๆ เนื้อหาของบทเรียนจะต้องง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีความสัมพันธ์กับ ความรู้เดิมของนักเรียน และสามารถหาสื่อประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียนได้ ง่าย

วัฒนาพร ระจับทุกซ์ (2542, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าเป็นการบริหารจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญ กับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถ และ ความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 20-21) ได้อธิบายถึง การบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดว่า หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สารระ กิจกรรมแหล่งเรียนรู้สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิต ให้เกิด ประสิทธิภาพ การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความ ต้องการของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 7) ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรอย่างมี ประสิทธิภาพ มีตัวบ่งชี้คุณภาพ ดังนี้

- (1) มีการวิเคราะห์สภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม
- (2) ใช้เทคนิคการสอนอย่างหลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- (3) ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สื่อ และเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม
- (4) มีการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สุมาลี จันทร์ชโล (2542, หน้า 11) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนว่าต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบการเรียนการสอน เป็นการดำเนินการหรือการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอนเป็นอย่างดีและดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่เตรียมไว้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542, หน้า 7) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนให้เป็นอย่างไอย่างได้ผล มีหลักการดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ผู้เรียนจึงควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กันมิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว ประสบการณ์ความรู้ที่นึกคิดของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ 3) การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำและสามารถใช้การเรียนรู้นั้นให้เป็นประโยชน์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นการค้นพบด้วยตนเอง มีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ดี 4) การเรียนรู้กระบวนการมีความสำคัญหากผู้เรียนเข้าใจ และมีทักษะในเรื่องกระบวนการเรียนรู้แล้วจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ที่ตนต้องการ 5) การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนคือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2541, หน้า 38) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการเรียนการสอนว่าต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน ร่วมประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทเรียนต้องท้าทายปัญญาคำถามต่าง ๆ ต้องพัฒนาทักษะความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ ใช้แหล่งความรู้ที่เหมาะสม และใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายเป็นเครื่องมือการเรียนรู้

สรุปบทบาทของผู้บริหารในการบริหารการสอนได้ว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรวิเคราะห์ ผู้เรียน และสภาพของท้องถิ่นเพื่อกำหนดเป็นรายละเอียดของเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างบูรณาการ ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามธรรมชาติและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความคิด ความรู้ การฝึกปฏิบัติ การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ให้ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์ได้แก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการให้จัดทำรายงาน การสอนแบบโครงงาน และการใช้กระบวนการวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ประการสำคัญให้มีการบูรณาการด้านคุณธรรมและจริยธรรม ระเบียบวินัยและค่านิยม ตามที่ท้องถิ่นต้องการทุกครั้งที่ทำการสอน

งานบริหารการจัดการเรียนการสอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 151-164) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา อยู่ที่การจัดการเรียนการสอนให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดและการดำเนินการด้านการเรียนการสอนจะเป็นไปด้วยดี ก็ด้วยการวางแผนการบริหารงานด้วยความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูอาจารย์ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญ ที่จะทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพงานการจัดและการดำเนินการด้านการเรียนการสอน

(1) การจัดประมวลการสอน หลักสูตรได้กำหนดรายวิชาไว้จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการโดยความร่วมมือจากฝ่ายวิชาการและครูอาจารย์ในการจัดทำประมวลการสอนเป็นรายวิชา ซึ่งบางสถานศึกษาจะเรียกประมวลการสอนว่าโครงการสอนการจัดทำประมวลการสอนหรือโครงการสอนนี้จะวางเป็นภาคการศึกษา โดยเฉพาะวิชาที่มีหน่วยกิต และสามารถเรียนจบในแต่ละภาคการศึกษา ด้วยเหตุนี้ประมวลการสอนจึงเริ่มจากการวางแผนระยะยาวเป็นภาคการศึกษา แล้วจึงเป็นการวางแผนระยะสั้น เช่น รายสัปดาห์ สถานศึกษาสามารถที่จะจัดตามความเหมาะสม แต่เมื่อรวมแล้วก็จะได้ครบตามที่หลักสูตรกำหนด

(2) การจัดแผนการเรียน สถานศึกษาต้องจัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาส เลือกเรียนได้ตามความถนัด ตามความสนใจ และความสามารถ แผนการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาให้เรียน มีวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาเลือกเสรี อย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการที่จะต้องศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรให้เข้าใจโดยละเอียด

(3) การจัดตารางสอน ตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา และเวลาเรียน โดยละเอียดประจำวันตลอดสัปดาห์

(4) การจัดชั้นเรียน การจัดชั้นเรียนในระดับการศึกษาขั้นต้น จะแบ่งกลุ่มนักเรียนได้ดังนี้

(4.1) การจัดกลุ่มตามความรู้ความสามารถของนักเรียน

(4.2) การจัดแบ่งตามรายชื่อ

(4.3) จัดตามวิชาที่เป็นความสามารถพิเศษที่นักเรียนลงทะเบียนเรียน

(4.4) จัดแบบผสมผสาน

(5) การจัดครูอาจารย์เข้าสอน การจัดครูอาจารย์เข้าสอนเป็นงานของฝ่ายวิชาการ การพิจารณาความเหมาะสมและถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น

(6) การสอนซ่อมเสริม การสอนซ่อมเสริมเป็นการสอนกรณีพิเศษนอกเหนือไปจากการสอนตามแบบแผนปกติ เพื่อแก้ไขบกพร่องของนักเรียน

(7) การเลือกตำราเรียน ตำราเรียนหรือแบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญ โดยทั่วไปสถานศึกษาจะใช้ตำราเรียนที่กระทรวงศึกษากำหนดให้ใช้ นอกเหนือจากนั้น เรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ ซึ่งสถานศึกษาจะใช้ก็ได้ไม่ใช้ก็ได้ กระทรวงศึกษาธิการไม่ได้บังคับ การศึกษาในบางระดับ

(8) คู่มือครูในงานวิชาการ เป็นเครื่องมือช่วยครูอาจารย์ ที่จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านวิชาการในสถานศึกษา เป็นการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ เพื่อจะได้ทำให้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามีคุณภาพ และประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

(9) การจัดทำคู่มือนักเรียนนักศึกษา คู่มือนักเรียนนักศึกษา เป็นเอกสารที่สถานศึกษาจัดทำเพื่อแจกนักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาใหม่ในวันลงทะเบียนเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนนักศึกษาได้เข้าใจถึงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติตนได้ถูกระเบียบของสถานศึกษาในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนักศึกษา โดยทั่วไปสถานศึกษาจะจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรายปี

(10) การจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอนทางวิชาการ ห้องที่จัดขึ้นไม่ใช่ห้องเรียนของนักเรียนนักศึกษา แต่เป็นห้องที่เป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับข่าวสาร และสารสนเทศของงานด้านวิชาการในสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีนักเรียนนักศึกษาไม่ได้เข้าเรียนประจำห้องวันหนึ่งอาจเรียนหลายวิชา และย้ายห้องเรียน การจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอนจะเป็นศูนย์กลางที่อำนวยความสะดวกในด้านการเรียนการสอน สามารถติดตามทางด้านวิชาการได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 38-39) ได้ให้แนวทางกระบวนการในการปฏิบัติงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

(1) จัดให้มีแผนการสอนให้ครบถ้วนทุกชั้น และทุกกลุ่มสาระ สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งเน้นให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอนเอง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำและกระตุ้นให้ครูจัดทำ และติดตามการนำไปใช้ด้วย

(2) จัดห้องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน รวมถึงจัดวัสดุครุภัณฑ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอตามความจำเป็น

(3) จัดสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และห้องพิเศษ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระต่างๆ ตามสภาพความพร้อมของสถานศึกษา

(4) ตรวจสอบการจัดตารางสอนให้เหมาะสมกับเวลาและสอดคล้องกับอัตราเวลาเรียนในหลักสูตรทุกกลุ่มสาระ ทุกชั้นเรียน และให้มีตารางสอนรวมของสถานศึกษาด้วย

(5) จัดทำหรือจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตร และแบบพิมพ์ต่างๆ ที่สนับสนุนการสอน เช่น แผนการสอน คู่มือครู และเอกสารที่เกี่ยวข้องสำหรับครูผู้สอนให้เพียงพอทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มสาระ โดยการสำรวจความขาดแคลน และความต้องการ

(6) จัดครูประจำชั้น ครูประจำวิชาให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความถนัด หากไม่สามารถดำเนินการได้ก็ให้จัดตามความสมัครใจ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับนักเรียนด้วย

(7) ติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการตรวจแผนการสอนหรือบันทึกการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ

(8) เยี่ยมชั้นเรียน หรือสังเกตการสอน โดยกำหนดเป็นปฏิทินการปฏิบัติงานไว้

(9) จัดครูเข้าสอนแทนครูที่ขาด หรือครูที่ไม่มาปฏิบัติงาน โดยมีการบันทึกมอบหมายงาน และบันทึกรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร

(10) ติดตามช่วยเหลือพิเศษช่วยแก้ปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้แก่ครู ให้ขวัญและกำลังใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

(11) เป็นผู้นำให้ครูปรับปรุงการสอนให้รู้จักใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆ และเลือกกิจกรรมการสอนโดยคำนึงถึงสภาพความพร้อมของนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญเพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ทักษะและเจตคติที่ดี

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรฝ่ายสนับสนุนและนักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมการบริหารการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่ง กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า10-11) แสดงความเห็นว่าจะต้องมีภาระงานดังต่อไปนี้

(1) การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(2) การกำหนดการเตรียมการและการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน เมื่อกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติสิ่งต่างๆ สื่อและอุปกรณ์ก็จะเป็นสิ่งที่นักเรียนใช้ปฏิบัติ

(3) การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ หรือรายวิชาตามแนวคิดในปัจจุบันต้องการให้มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง ซึ่งเป็นการประเมินที่สอดคล้องกับจุดเน้นของกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้า ทดลองปฏิบัติในสิ่งต่างๆ ก็ควรประเมินจากการปฏิบัติและผลงานที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจแตกต่างกันไปสำหรับผู้เรียนแต่ละคนไม่

สามารถประเมินโดยใช้แบบทดสอบในทุกๆ เรื่องเหมือนแต่ก่อน ประกอบกับแต่ละหน่วยการเรียนรู้/รายวิชามีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้แล้ว การประเมินจึงต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ต่างๆ ด้วย

(4) การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนแต่ละคนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรสถานศึกษา จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะของการบูรณาการอยู่แล้ว ฉะนั้นผู้สอนแต่ละคนสามารถนำเอาผลงานจากข้อ 2 ถึง ข้อ 3 มาใช้ในการจัดทำแผนการสอนเชิงบูรณาการได้โดยตรง

(5) การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการเชื่อมชั้นเรียนหรือการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นระยะ

(6) การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน โดยการนิเทศภายใน การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกสถานศึกษา

กรม ฎัประเสริฐ (2544, หน้า 53) ได้กล่าวถึงภารกิจในการบริหารการเรียนการสอนไว้ว่าผู้บริหารต้องจัดให้มีการดำเนินงานตามภารกิจนั้น ๆ หากการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลดี จะช่วยให้การเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนเป็นไปอย่างถูกต้อง มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ภาระในการบริหารการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียน มีการดำเนินการ ดังนี้

(1) การรวบรวมรูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีลักษณะเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด หรือเน้นการปฏิบัติจริงของผู้เรียนในสภาพชีวิตจริง และช่วยพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

(2) การร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น ในหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยอาจประกอบด้วยรูปแบบเทคนิค กิจกรรมที่หลากหลายได้ แล้วแต่ความเหมาะสมที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ

(3) การกำหนดความต้องการในเรื่องสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ในหน่วยการเรียนรู้รายวิชานั้น เนื่องจากกิจกรรมจะมีลักษณะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สื่อการเรียนรู้จึงเป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้ปฏิบัติ ไม่ใช่สื่อที่ครูใช้สาธิตหรือใช้แสดงให้ดู

(4) การวิเคราะห์และกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อย่างเป็นทางการประเมินตามสภาพจริง รวมทั้งการกำหนดให้ชัดเจนในการประเมินระหว่าง

ปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อเตรียมการในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือวัดแนวปฏิบัติ แบบฟอร์มที่ต้องใช้
ทั้งนี้ให้คำนึงถึงมาตรฐานการเรียนรู้เป็นสำคัญ

(5) การจัดทำแผนการสอนหรือแผนจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน

(6) การเตรียมการในเรื่องการเรียนการสอน ต้องมีการจัดหา จัดทำ จัดห้องต่าง ๆ ให้พร้อมในการใช้ มีรายการที่จะรู้ว่าสื่อหรือห้องนั้น ๆ ใช้ตามแผนการสอนของใคร ในเวลาใดเพื่อ
การจัดการที่เหมาะสม รวมทั้งการใช้สื่อการเรียนการสอนนอกห้องเรียนหากเป็นการใช้สื่อการเรียน
การสอนนอกโรงเรียน

(7) การเตรียมการเรื่องประเมินผลการเรียน เริ่มจากการวิเคราะห์มาตรฐานการ
เรียนรู้รายภาค/รายปี ของหน่วยการเรียนรู้

(8) การติดตามกำกับ และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม
แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยการเยี่ยมชม
สถานที่ที่มีการจัดกิจกรรม การประชุมปรึกษาหารือเป็นระยะ

(9) การแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนการสอนโดยการนำผลการประเมินไปใช้
พัฒนาผู้เรียน และกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งอาจต้องมีการซ่อมเสริม การทำโครงการทาง
วิชาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การแนะแนว การเพิ่มกิจกรรมพิเศษ

(10) การร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอนและการประเมินผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจ
ทำได้โดยการประชุมปรึกษาหารือ

(11) การรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ผู้ปกครอง และการรายงานผลของ
สถานศึกษาโดยรวมให้หน่วยงานต้นสังกัด และสาธารณะได้ทราบ

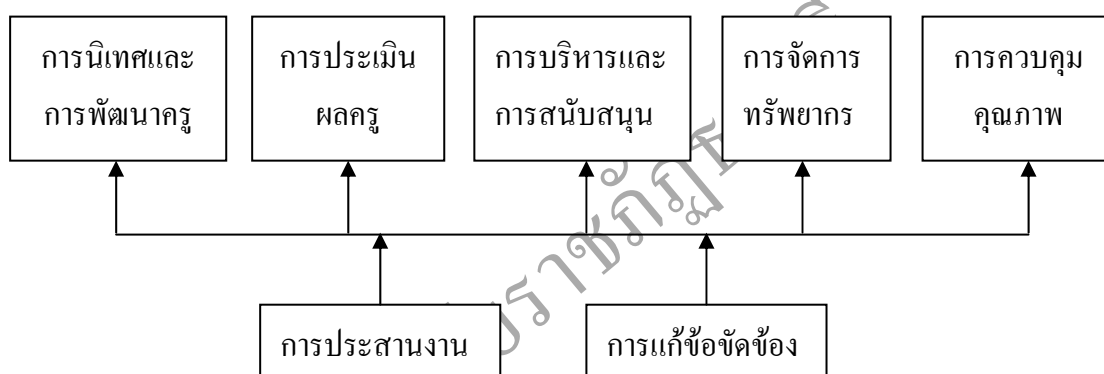
(12) การจัดระบบเก็บสิ่งที่รวบรวม และจัดทำขึ้นเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่
การศึกษาและการใช้ประโยชน์ เช่น รูปแบบ เทคนิค และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเมื่อ
รวบรวมและศึกษาแล้วควรจัดเก็บ เพราะจะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยของโรงเรียน

(13) การประเมินจุดเด่น-จุดด้อย หรือข้อจำกัดของหลักสูตร การเรียนการสอน
และการประเมินผลในระหว่างการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการประเมินต่อไป

(14) การสร้างความภาคภูมิใจให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา ด้วยการให้เห็นระบบ
การดำเนินงานที่เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรแต่ละคน ความก้าวหน้าของสถานศึกษาโดย
ส่วนรวมที่พัฒนาขึ้นกว่าเดิมจุดเด่นที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรมีกำลังใจและเกิด
ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

(15) การกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนางานในหน้าที่อย่างสม่ำเสมอโดยฝ่ายบริหารดำเนินการพัฒนางานของฝ่ายบริหารเป็นตัวอย่าง และเป็นแนวทางที่บุคลากรจะดำเนินการตาม

ในด้านการบริหารการสอน D.L.Duke (Duke, 1987 อ้างถึงใน วีระ สุภากิจ, 2540, หน้า 95) ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์ที่บูรณาการเกี่ยวกับบริหารการสอนว่า ผู้บริหารการสอนที่ประสบความสำเร็จต้องจัดการใน 7 สถานการณ์ ได้แก่ 1) การนิเทศและการพัฒนาครู 2) การประเมินผลครู 3) การบริหารและการสนับสนุนการสอน 4) การจัดการทรัพยากร 5) การควบคุมคุณภาพ 6) การประสานงาน และ 7) การแก้ไขข้อขัดข้อง ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารการสอนตามแนวคิดของ D.L.Duke
ที่มา : วีระ สุภากิจ, 2540, หน้า 95

จากภาพที่ 2.1 สรุปวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารการสอนตามแนวคิดของ Duke ได้ว่า ผู้บริหารต้องมีการประสานงานและการแก้ไขข้อขัดข้อง โดยมี การนิเทศและ การพัฒนาครู การประเมินผลครู การบริหารและการสนับสนุน การจัดการทรัพยากร และการควบคุมคุณภาพ

3. บทบาทด้านการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เนื่องจากกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการให้ได้มาซึ่งคุณภาพของนักเรียน โดยที่นิเทศการศึกษาเป็นการทำงานของผู้บริหาร ร่วมกับครูเพื่อพัฒนางานสอนให้มีประสิทธิภาพและนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้ที่มีบทบาทในการนิเทศประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย คือ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูอาจารย์ ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 221-236) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา เช่น หลักสูตร การจัดและดำเนินการสอน ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติม และพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง และก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่ การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการหรือวิธีการ หรือกิจกรรมที่บุคลากรภายในสถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

จากแนวคิดที่กล่าวมา อาจกล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ปรับปรุงตนเองทั้งด้านการสอน สร้างขวัญกำลังใจ และความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศ ประกอบด้วย ผู้บริหารผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการและครู-อาจารย์ที่ผู้บริหารมอบหมายดำเนินการ โดยใช้ภาวะผู้นำทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานและใช้ศักยภาพการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษานั้นๆ โดยส่วนรวมให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายตามที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 123-125) ระบุไว้ ดังนี้

- (1) เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรและให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- (2) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ
- (3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม ทนต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน
- (4) เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้พัฒนาเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ตลอดจนความต้องการในวิชาชีพ
- (5) เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบ ชื่นชมในผลงาน
- (6) เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคมและวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดหลักการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ว่าควรใช้หลักการดังนี้

(1) การปฏิบัติงานตามวิทยาศาสตร์ โดยดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ ครอบคลุมถึงวิธีการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศการประเมินผลการนิเทศ ซึ่งควรจะมาจากการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผล อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือได้

(2) การปฏิบัติงานตามวิถีทางประชาธิปไตย เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เกิดดีซึ่งกันและกัน เปิดใจกว้างยอมรับผลการประเมินตนเอง ยอมรับในเหตุผลและปฏิบัติตามข้อตกลง ตลอดจนใช้ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

(3) การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนา สร้างสรรค์ โดยการแสวงหาความสามารถพิเศษ ของครูแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและสนับสนุนส่งเสริมความสามารถเหล่านั้น

(4) การปฏิบัติตามกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือร่วมใจ ในการดำเนินงาน โดยยึดวัตถุประสงค์การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน ร่วมคิด ร่วมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของงานโดยการมีส่วนร่วม

(5) การปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบมีการควบคุม ติดตาม ผลการดำเนินงาน และผลผลิตอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

(6) การปฏิบัติงานโดยยึดวัตถุประสงค์ การดำเนินงานทุกครั้งต้องกำหนด วัตถุประสงค์การทำงานอย่างชัดเจน ออกแบบการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การดำเนินงานใดๆ ก็ตาม จำเป็นต้องมีขั้นตอนในการทำงาน การนิเทศการศึกษา ภายในสถานศึกษาก็เช่นเดียวกัน หากต้องการให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จึง จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการนิเทศภายใน ซึ่งควรจะเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องกัน (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 125) ดังนี้

- (1) ขั้นเตรียมการนิเทศ
- (2) ขั้นวางแผนการนิเทศ
- (3) ขั้นปฏิบัติการตามแผนการนิเทศ
- (4) ขั้นประเมินผลการนิเทศ
- (5) ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 90) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ ต่อไปนี้

(1) เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ครูและบุคลากรเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

(2) เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษาได้มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่นักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสอนของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเหตุนี้การนิเทศที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางานซึ่งได้แก่ งานการสอนนั่นเอง

(3) เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ การสร้างประสานสัมพันธ์นั้นเป็นผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำผู้ตาม ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำภายใต้การถูกบีบบังคับ และคอยตรวจตราหรือคอยจับผิด

(4) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การสร้างขวัญและกำลังใจนั้นถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนิเทศ ทั้งนี้เพราะขวัญและกำลังใจ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงาน หากการนิเทศไม่ได้ทำการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน แล้วการนิเทศย่อมจะประสบผลสำเร็จได้ยาก

จากแนวคิดเรื่องการนิเทศภายในสถานศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูในด้านวิชาการ และช่วยให้งานวิชาการก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็คือ การนิเทศการศึกษา ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์จากกรมนั้น ไม่สามารถจะทำได้ทั่วถึงเนื่องจากการขยายตัวในด้านจำนวนสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ตลอดจนสาขาวิชาในสถานศึกษานั้น ทำให้ครูอาจารย์ในสถานศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นมากกว่าเดิมมากมาย การนิเทศการศึกษาจากภายนอกหรือจากศึกษานิเทศก์ จึงไม่เพียงพอเพราะการมีศึกษานิเทศก์น้อย กับความรู้ของศึกษานิเทศก์ไม่สามารถครอบคลุมไปทุกสาขาวิชาเมื่อเปรียบเทียบกับครูอาจารย์ของสถานศึกษา และจำนวนครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายในสถานศึกษา

การบริหารงานนิเทศการสอน

นักวิชาการหลายท่านให้แนวคิดเรื่องการบริหารงานนิเทศการสอน รวบรวมได้ดังนี้ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2547, หน้า 182-183) กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ผู้นิเทศในแต่ละกลุ่ม ย่อมมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน หน้าที่พื้นฐานของการนิเทศ คือ ช่วยเหลือครู ปรับปรุงการสอน การพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาการทำงานกลุ่มและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้ได้เสนอแนะหลักสำคัญในการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารไว้ดังนี้

(1) ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่าการนิเทศการศึกษา เป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง สำหรับการดำเนินงานนิเทศนั้นผู้บริหารอาจจะดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

(2) การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้ง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การนิเทศ จะไม่มีโอกาสพบกับความสำเร็จได้

(3) ตระหนักถึงความเข้าใจว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนนั้น เป็นการ ทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมงานให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น การนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับ ชูเชิญ หรือคอยจับผิดแต่ประการใด

(4) บุคลากรภายในโรงเรียนต้องมีการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกันใน สภาพความเป็นจริงแล้วไม่มีใครที่มีความเชี่ยวชาญทุกด้าน ดังนั้นจึงน่าจะแลกเปลี่ยนและถ่ายทอด ความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

(5) การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการ แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน

(6) การสร้างกำลังใจของผู้บริหาร จะมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงถือว่าการสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหารจะส่งผลต่อ ความสัมฤทธิ์ผล ของการนิเทศในโรงเรียนด้วย

กรมวิชาการ (2545, หน้า 10-11) ระบุถึงการปฏิบัติกรนิเทศภายในโรงเรียนของ ผู้บริหารไว้ ดังนี้

(1) ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ สังคมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนากับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างสม่ำเสมอ และบ่อยครั้งขึ้น ไปศึกษาดูงานทั้งในและนอกประเทศ

(2) ผู้บริหารต้องศึกษาและฝึกฝนตนเองให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถ มองเห็นและคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างมีเหตุผลและเป็นไปได้ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอน

(3) ผู้บริหารต้องแสวงหาความรู้และไวต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อนำสิ่งเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมาปรับใช้ในโรงเรียนอย่างทันทั่วถึง เช่นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบางเรื่อง บางหัวข้อ บางตอน การใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน

(4) ผู้บริหารต้องศึกษาจนเข้าใจหลักสูตรและเจตนารมณ์ของหลักสูตรอย่างถ่องแท้ มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนิเทศครู-อาจารย์ได้

(5) ผู้บริหารต้องให้ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานนิเทศของผู้นิเทศและผู้รับ การนิเทศอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการจูงใจในการทำงานของครู-อาจารย์ให้ลุกโชนช่วงตลอดเวลา

ความสุขในการทำงานภาคภูมิใจในความสำเร็จด้วยการเยี่ยมชม เยี่ยมทุกข์สุขอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงาน ให้ข้อเสนอแนะ ให้บริการ ยกย่อง ชมเชย ชื่นชม ในผลงาน

ประเทือง สังข์นาค (2545, หน้า 49) กล่าวว่า วิธีที่ผู้บริหารควรนำมาใช้ในการนิเทศการศึกษามีดังนี้

- (1) พบปะครูเป็นรายบุคคล เพื่อให้การแนะนำการเรียนการสอน
- (2) พบปะครูเป็นรายคณะ ประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาครู
- (3) การเยี่ยมชมชั้นเรียนหรือการประชุมการสอนของครู
- (4) การสาธิตหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ
- (5) การปฏิบัติงานร่วมกับครูในชั้นเรียน
- (6) การประชุมอบรมครู

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 13-14) กล่าวถึง การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ว่าเป็นการจัดให้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน ทุกคนจึงต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำเพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ แต่ละคนเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับการนิเทศตามความสามารถเฉพาะตัวในแต่ละด้าน

(2) การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน วิธีการที่จะนำไปใช้ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจจากการอ่าน การค้นคว้า การได้ไปประชุม อบรมสัมมนาปฏิบัติการ ในระดับต่างๆ การสาธิตรูปแบบการสอนเพื่อช่วยกันค้นหาข้อบกพร่องและปรับปรุงให้เป็นรูปแบบของสถานศึกษาร่วมกัน การประชุมระดมสมองที่ไม่ต้องการวิพากษ์วิจารณ์กันโดยตรง

(3) การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ

(4) การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวมบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา อาจแบ่งเป็น 4 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการเรียนการสอนวิชาเฉพาะ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ มีทักษะประสบผลสำเร็จในวิชาชีพเฉพาะนั้น เช่น ทางศิลปะ ดนตรี การเกษตร เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ศึกษานิเทศก์ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนมาแล้ว ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่บริหารการศึกษาทำหน้าที่นิเทศ แนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานของครู

กลุ่มที่ 4 ครูเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถด้านการสอน ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศภายในโรงเรียน

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 59-60) ได้เสนอแนะหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนี้

(1) มุ่งที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แม้ว่าการนิเทศภายในจะเป็นการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา สิ่งที่จะต้องพัฒนาจะต้องโยงไปสู่คุณภาพของผู้เรียนทั้งสิ้น

(2) อาศัยความร่วมมือภายในสถานศึกษามูลฐานในสถานศึกษาจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายใน ร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อให้บุคลากรแต่ละคนพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพและหลายกรณีอาจต้องเชิญวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยให้คำแนะนำด้วย

(3) อาศัยวิธีการที่หลากหลาย ที่จะเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและความร่วมมือในการดำเนินการ แต่ละวิธีมีจุดเด่น-จุดด้อยที่จะช่วยเสริมประสิทธิภาพของกันได้

(4) กระทำอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพจนสร้างความรู้สึกว่ากระบวนการนี้เป็นสิ่งขาดไม่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างอุปนิสัยของการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

(5) ใช้กระบวนการเป็นระบบ เพื่อให้วางใจว่างานนิเทศภายในสถานศึกษาจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 131) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำและเป็นผู้บริหารของหน่วยงานต้องแสดงบทบาทการนิเทศการศึกษา ดังนี้

(1) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจัง และจริงจัง
(2) ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูทุกโอกาส ให้คำแนะนำชี้แหล่งวิชาการให้แก่ครู

(3) บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในทุก ๆ ด้าน

(4) ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

(5) สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 17) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการ คือ ในด้านการนิเทศการศึกษา ดังนี้

(1) ศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักการและวิธีการปฏิบัติในการนิเทศ

(2) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูเพื่อการยอมรับซึ่งกันและกัน

- (3) แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธาน
- (4) ให้คณะกรรมการมีหน้าที่วางแผนเพื่อดำเนินการนิเทศภายใน
- (5) จัดให้มีเครื่องมือ วัสดุ เอกสาร ที่จำเป็นสำหรับการนิเทศให้พร้อมที่จะใช้อย่างเพียงพอ
- (6) ดำเนินการนิเทศตามแผนและโครงการที่กำหนดโดยจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ชัดเจน
- (7) เลือกใช้กิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศ
- (8) เชื่อมชั้นเรียน สังเกตการสอนเพื่อทราบปัญหาและพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียน
- (9) จัดให้มีการประเมินผลนิเทศภายในเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครู
- (10) จัดทำเพิ่มข้อมูลเพื่อรวบรวมผลการนิเทศและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ

การนิเทศภายในสถานศึกษา มีหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 43-44) ดังนี้

- (1) การนิเทศภายในสถานศึกษา จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศ
- (2) บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษาคือ ผู้บริหาร โรงเรียน โดยความร่วมมือของครูในโรงเรียน
- (3) การนิเทศภายในสถานศึกษา จะต้องสอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาของครูและของโรงเรียน และสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของครู
- (4) เป้าหมายสำคัญในการนิเทศ คือ การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการหลัก คือ การสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยและเต็มศักยภาพ โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป้าหมายสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษาคือการสร้างครูมืออาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 47-48) ระบุบทบาทของผู้บริหารในโรงเรียนกับการนิเทศ ในการพัฒนาระบบนิเทศให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทดังนี้

- (1) ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบนิเทศของโรงเรียน

(2) สร้างความตระหนักถึงความสำคัญและความเป็นของการพัฒนาระบบนิเทศของโรงเรียนให้แก่คณะครูในโรงเรียนและการพัฒนาตนเอง

(3) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดระบบนิเทศของโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ

(4) ให้ความรู้ คำแนะนำแก่บุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นิเทศในโรงเรียน

(5) ร่วมดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศของโรงเรียนกับคณะครูในโรงเรียน

(6) ติดตามประเมินผลดำเนินการร่วมกับคณะครูในโรงเรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่คณะครูในโรงเรียนให้เห็นความก้าวหน้าของตนเองเผยแพร่ความสำเร็จของคณะครูในโรงเรียนให้การเสริมแรงให้การยกย่องเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

จากแนวคิดเรื่อง การนิเทศการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่าผู้บริหารควรตระหนักว่าการนิเทศการศึกษา เป็นงานที่ช่วยพัฒนาครูอาจารย์ในด้านวิชาการ ในด้านการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายใน ก็เนื่องจากศึกษานิเทศก์ มีจำนวนจำกัด เพื่อจะใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากร บุคลากรภายในสถานศึกษา และสถานศึกษาเอง เป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาการเรียนการสอนได้ดี รวมทั้งการสร้างความร่วมมือและแก้ไขปัญหาร่วมกัน บุคลากรภายในสถานศึกษาที่สามารถนิเทศได้นอกจากผู้บริหารแล้ว อาจารย์ที่มีประสบการณ์ความรู้ความชำนาญก็สามารถทำหน้าที่นิเทศได้รวมทั้งการเชิญวิทยากรจากหน่วยงานภายนอกมาร่วมโครงการ เทคนิควิธีการนิเทศนั้น สามารถใช้ได้หลายรูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย จำนวนผู้รับการนิเทศ เวลาและทรัพยากรอื่น ๆ ในการจัดทำโครงการนิเทศนั้น ควรจะได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศ จัดทำแผนการนิเทศ แล้วจึงนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศเพื่อนำไปปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอน เพราะฉะนั้น การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สนับสนุนให้ครูสามารถประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง ให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน กระตุ้นให้ครูวางแผน กำหนดจุดมุ่งหมายและแนวปฏิบัติการสอนไปพร้อม ๆ กัน และท้าทายความสามารถของครูให้มีความคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้นในขณะปฏิบัติงาน ดังนั้นงานนิเทศการศึกษาจึงเป็นภารกิจของผู้บริหารที่เน้นงานบริการทางวิชาการที่ช่วยให้ครูพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

4. บทบาทด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการศึกษา เป็นการมุ่งหาระดับที่แสดงถึงปริมาณและกำหนดเป็นตัวเลขให้กับสิ่งที่ต้องการวัดลักษณะและความสามารถของบุคคล โดยอาศัยข้อมูลจาก

การวัด เพื่อนำผลไปพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถคิดวิเคราะห์รู้จักการ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ มีนักวิชาการให้แนวคิดไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 12) กล่าวถึง การวัดผลและประเมินผลว่า ต้อง สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมาตรา 24(3) ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ระบุว่าต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 24-25) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายการวัด และประเมินผลไว้ 3 ระดับ ได้แก่

(1) การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียน มีความก้าวหน้าด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์หรือไม่/ เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและ เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปใน กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย วิธีการ และค้นหา ข้อมูล เกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียน จะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละ คน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำคัญของผู้เรียน

(2) การวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบ ความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้รายชั้นปี และช่วงชั้น ซึ่งจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอน และคุณภาพของผู้เรียน

(3) การวัดและประเมินผลคุณภาพระดับชาติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินคุณภาพ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ สำหรับชั้นเรียนปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ซึ่งจะได้นำข้อมูลไป พัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 166) อธิบายว่า การวัดผลและประเมินผลเป็น กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบ และวิเคราะห์ผลการเรียน กล่าวคือ การวัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลข ให้กับวัตถุ สิ่งของ หรือบุคคล ตามความมุ่งหมาย และ เปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ ส่วนการประเมินผลเป็นการ พิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่า ความจริง และการกระทำ ประกอบด้วย 1) ผลการวัดที่ได้ จากกระบวนการต่าง ๆ เช่นจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบ2)

เกณฑ์การพิจารณา เพื่อจะใช้เป็นแนวทางหรือหลักในการพิจารณาว่า เก่ง-อ่อน พอใจ-ไม่พอใจ ผ่าน-ไม่ผ่าน โดยนำผลที่วัดได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3) การตัดสินใจเป็นการชี้ขาด หรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลของการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 4) ระบุไว้ดังนี้

(1) สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม

(2) การวัดและประเมินผลการเรียนต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐาน การศึกษาที่กำหนดในหลักสูตร

(3) การประเมินผลการเรียนต้องประกอบด้วย การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา ผู้เรียนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน

(4) การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้อง ดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติของวิชา และระดับช่วง ชั้นของผู้เรียน

(5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผลการ เรียนได้

(6) ให้มีการเปรียบเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและรูปแบบ การศึกษาต่างๆ

(7) ให้สถานศึกษาจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา เพื่อเป็นหลักฐานการ ประเมินผลการเรียน รายงานผลการเรียน และเป็นหลักฐานแสดงวุฒิและรับรองผลการเรียนของ ผู้เรียน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 24) กล่าวถึง การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ เป็น กระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดง พัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อ การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา ตามที่กรมวิชาการกำหนดต้องมีการกำหนด เป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนให้ชัดเจน มีกระบวนการเรียนการสอน ที่ประเมินผลอย่าง ต่อเนื่อง เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ เทคนิคหลาย ๆ อย่างเกณฑ์ที่ใช้ต้องสัมพันธ์กับสิ่งวัดและจุดมุ่งหมายของการประเมิน ตระหนักถึง

ข้อเทคนิคการประเมินแต่ละอย่าง ด้วยความยุติธรรม โดยการกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน การใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการวัดและประเมินอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเครื่องมือมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรงก็จะทำให้ได้ผลการวัดที่มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการวัดและประเมินผลการศึกษา คือ การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจนและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องควบคู่ไปกับการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลการเรียนเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ต้องกระทำให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะ พัฒนาการของผู้เรียน ต้องเป็นไปตามหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น โดยการประเมินผลการเรียนตามกลุ่มสาระและควรคำนึงถึงสาระสำคัญของการวัดและการประเมินผล คือ การวัดให้ตรงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เลือกใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ และมีความเหมาะสม ประเมินผลด้วยความยุติธรรม ระวังความคลาดเคลื่อนหรือความผิดพลาดของการวัดผล ประเมินผลการวัดให้ถูกต้องสมเหตุสมผล และใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า ในกระบวนการของการวัดและการประเมินผลทางการศึกษา กิจกรรมระหว่างการวัดและการประเมินผลต้องเกิดขึ้นก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน การเลือกวิธีการประเมินต้องสอดคล้องกับภาระงาน โดยมีเป้าหมายของการประเมินอยู่ที่เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 37)

สมศักดิ์ สินธุระเวช (2545, หน้า 9) กล่าวถึงการวัดและการประเมินผลว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องจัดทำเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ มีมาตรฐานเดียวกันต้องวัดผลผู้เรียนทั้งระดับชั้น และระดับสถานศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ แสดงว่าการวัดและประเมินผลมีความหลากหลาย และเป็นหน้าที่ของสถานศึกษากับเกณฑ์คุณภาพการวัดและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 7) ระบุเกณฑ์ตัวชี้วัดคุณภาพการประเมินผลการเรียนรู้ว่ามีดังนี้ 1) มีเอกสารหลักฐานการวัดและประเมินผลที่ถูกต้อง 2) มีการประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียนและพัฒนาการของผู้เรียน 3) มีการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะๆ และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียน

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540, หน้า 239-241) ได้อธิบายว่า การวัดและประเมินผลมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน และมีลักษณะในรายละเอียดที่แตกต่างกัน กล่าวคือการวัดเป็นการบอกเชิงปริมาณ หรือการตีค่าเป็นตัวเลขตามกฎเกณฑ์ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณา ตัดสินคุณค่าของวัตถุ คน สิ่งของ หรือการดำเนินงานว่าบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี โดยอาศัยข้อมูลที่ได้อาจจากการวัดเป็นหลัก

โดยสรุป จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการวัดความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนทั้งด้านพฤติกรรม และประสบการณ์เรียนรู้ภายใต้ เครื่องมือ และเกณฑ์เดียวกัน เพื่อนำผลไปพัฒนาผู้เรียน และรายงานความก้าวหน้าทางการเรียนรู้

การบริหารงานวัดและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 165-185) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่วัดเพื่อจะได้ทราบผลว่า การเรียนการสอนนั้นบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัด และประเมินผลจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษาซึ่ง สถานศึกษาหลายแห่งต่างได้ตั้งกำหนด เกณฑ์การวัดและประเมินผลของตน ในสถานศึกษาที่เด่น ทางด้านวิชาการ มักมีการตั้งเกณฑ์วัดและประเมินผลที่เข้มงวดและมีเกณฑ์สูงเมื่อเปรียบเทียบกับ ระหว่างสถานศึกษา จึงมีความแตกต่างกันผู้บริหารมีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการวัดและ การประเมินผล ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล ในเรื่อง
 - (1.1) ประเภทของข้อสอบที่ใช้วัดผล
 - (1.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ จำนวนครั้งที่สอบและการเก็บคะแนนสอบแต่ละครั้ง
 - (1.3) มาตรฐานในการสอบวัดผล
 - (1.4) การเตรียมแบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการสอบแก่ผู้ปกครอง
- (2) จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ เครื่องโรเนียว ตลอดจนเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก
- (3) พยายามส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางการวัดและประเมินผล โดยการ จัดการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ ในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การ ประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลการสอบ
- (4) การจัดตารางสอบ ห้องสอบ และระเบียบในการสอบและการคุมสอบ
- (5) ควรมีการประเมินผลการสอน หากมีการบกพร่องจะได้หาทางแก้ไขต่อไป หรือเสนอแนวทางในการนำไปปรับใช้ในครั้งต่อไป

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 13) กล่าวถึง การบริหารการประเมินผลการเรียนไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดให้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(1) การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้/รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อการพิจารณาในการเตรียมการขั้นต่อไป ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงตัวบ่งชี้ที่กำหนดในมาตรฐานการเรียนรู้ด้วย

(2) การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือและการกำหนดวิธีการที่เป็นระบบในขั้นนี้ ควรกำหนดช่วงเวลาในการประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างดำเนินการสอน การประเมินปลายภาคเรียนและปลายปีด้วยเพื่อความสะดวกในการสังเกตการปฏิบัติงานของผู้เรียนและรวบรวมผลงานของผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

(3) การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึกการสังเกต และการรวบรวมผลงานของนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ

(4) การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่กระทรวง/กรม/หน่วยงานต้นสังกัด กำหนดไว้

(5) การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคน อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการประเมินที่ต้องการใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนา ไม่ใช่การตัดสินได้-ตกของผู้เรียนแต่อย่างใด

(6) การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนทั้งการรายงาน ผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาช่วงปลายปีต่อสาธารณชนและหน่วยงานต้นสังกัด

สุนทรี ไพรสุวรรณ (2541, หน้า 32) กล่าวถึงการบริหารงานวัดและการประเมินผล ว่า ผู้บริหารจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับระเบียบการวัดผลอย่างลึกซึ้ง เพื่อที่จะแนะนำครูได้ กำหนดนโยบายโดยทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล วางแผนกำหนดระยะเวลาและจัดทำปฏิทิน ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเวลาเรียน จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นในการสอน ติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เมื่อสอบเสร็จควรประเมินผลการสอบที่ผ่านไปแล้ว จัดให้ทำการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อหาทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 7) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินพัฒนาการไว้ดังนี้

(1) จัดหาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลตามหลักสูตรและให้สะดวกต่อการนำไปใช้

(2) ศึกษาและทำความเข้าใจระเบียบวัดผลให้ละเอียดลึกซึ้ง สามารถอธิบายหรือชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจและปฏิบัติได้

(3) จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนด

(4) วางแผนกำหนดระยะเวลาการวัดผลและประเมินผลและจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเวลาเรียน

(5) หาวัสดุ อุปกรณ์ แบบฟอร์ม เครื่องมือที่จำเป็นเพื่อใช้ดำเนินงานวัดผลและประเมินผลให้พร้อมและเพียงพอ

(6) จัดสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ปรับปรุงการสร้างข้อสอบของครูให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ โดยการอบรมให้มีความรู้ ประชุมปฏิบัติการสร้างข้อสอบ

(7) ให้มีคณะกรรมการวัดผลของโรงเรียน เพื่อพิจารณาการเลื่อนชั้น หรือการซ้ำชั้นของนักเรียน

(8) จัดให้ครูซึ่งมีพื้นความรู้ด้านสถิติพอสมควรทำหน้าที่วัดผลและประเมินผล

(9) วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มวิชา ทุกระดับชั้นเรียน และนำผลการวิเคราะห์มาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน

(10) ติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เช่น สมุดประจำชั้น สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน

(11) จัดทำผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียนทุกชั้น ทุกคนและทุกกลุ่มวิชา เพื่อให้นักเรียนสามารถตรวจสอบความสามารถของตนเองได้ด้วย

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 129) กล่าวถึง การวัดและประเมินผลการเรียนไว้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นกระบวนการที่ตรวจสอบว่านักเรียนได้ถึงจุดหมายปลายทางตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่เพียงใด ผลจากการวัดและประเมินผลจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ครูผู้สอนได้นำไปพิจารณาหาวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องและจุดอ่อนในด้านต่างๆ ได้ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในหลักการวัดผลและประเมินผลรวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผลการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญของการเรียนการสอน เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ต้องอาศัยข้อมูลที่มีความถูกต้อง และมีเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนประเมินนักเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นแนวทางในการปรับปรุงเทคนิคการสอนให้มีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้น เข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน ทั้งยังสามารถพัฒนา

ตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้การวัดและการประเมินผลยังมีความสำคัญต่อผู้บริหารทำให้ทราบถึงคุณภาพในการเรียนการสอนว่ามีมากเพียงใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก้ปัญหาและดำเนินการด้านต่างๆ ได้

หลักการบริหารงานวิชาการตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 29-30) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ไว้ 17 ประการ ประมวลสรุปได้ดังนี้

(1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการสำรวจแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้แหล่งเรียนรู้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) การวางแผนงานด้านวิชาการ เป็นกำหนดวิสัยทัศน์และเห็นความสำคัญงานด้านวิชาการของโรงเรียน ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ การกำกับช่วยเหลือคณะครูเพื่อให้ดำเนินการตามแผนงานด้านวิชาการของโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จ การประเมินสรุปแผนงานหรือโครงการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง

(3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เป็นสนับสนุน พัฒนาคู่มือให้มีความรู้ด้านการสอน การจัดสรรงบประมาณ จัดทำสื่อการสอนหรือสื่อประกอบการสอนอย่างเพียงพอและทั่วถึง ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความตั้งใจมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน จัดหา สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ คู่มือการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ให้คำปรึกษาหารือและช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสอนของคณะครู

(4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการสนับสนุนให้ครูมีความรู้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การประชาสัมพันธ์ให้และส่งเสริมชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหาคู่มือ แนวการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามาบริการแก่ครู และการประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

(5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นการวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครู การควบคุม กำกับให้การจัดการเรียนการสอนของครูเป็นไปตามความเหมาะสมของครูผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(6) การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน เป็นการดำเนินการวางแผน และกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลร่วมกับครู และฝ่ายวิชาการ ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูเกี่ยวกับ การวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามแนวทางของหลักสูตร

(7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เป็นการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการ จัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ

(8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ เป็นการนำเอาแนวคิดวิธีการ ใหม่ ๆ เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ มาใช้ในการสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน และห้องอินเตอร์เน็ตเพื่อ การสืบค้นในการเรียน การสอน

(9) การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกอย่างของผู้บริหารสถานศึกษา ในการแนะนำครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้จักปรับปรุงวิธีสอน ช่วยให้เกิดความงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือก และปรับปรุง วัตถุประสงค์ ของการศึกษา ช่วยในการปรับปรุงวัสดุ และเนื้อหาการสอน

(10) การแนะแนว เป็นการอบรม การชี้แนะทาง การให้ความรู้ และการ ส่งเสริมให้ครูใน โรงเรียนจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล

(11) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา เป็นการ จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

(12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เป็นการสำรวจความต้องการ การวางแผน การสนับสนุนและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา

(13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น คือ การวางแผน การประสานความร่วมมือ และสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่าง ๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ด้านวิชาการ

(14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นการสำรวจข้อมูลความต้องการและพัฒนาการเรียนรู้อันได้รับการศึกษาของ ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันที่จัดการศึกษา

(15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เป็น วิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของโรงเรียน การตรวจสอบร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของโรงเรียนและแก้ไขปรับปรุง การนำระเบียบและแนว

ปฏิบัติงานด้านวิชาการของโรงเรียน ไปสู่การปฏิบัติ มีการประเมินผลการใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติงานด้านวิชาการของโรงเรียน

(16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา เป็นการตัดสินใจร่วมกัน คัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในโรงเรียน จัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน พิจารณาคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน คัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการประเมินการใช้หนังสือเรียน แบบเรียนที่ใช้ในโรงเรียน

(17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นการคิดค้นและผลิตสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งเสริมให้ครูได้มีการคิดค้นและผลิตสื่อ มีการควบคุม กำกับ ให้ครูได้ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การสอนมาบริการอำนวยความสะดวก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการในโรงเรียน

การบริหารวิชาการต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้สอน ผู้บริหารต้องมุ่งเน้นการพัฒนามูลฐานทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะส่วนบุคคล การประสานสัมพันธ์ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหัวใจสำคัญของการพัฒนามูลฐานอยู่ที่การ สร้างแรงจูงใจในการทำงาน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการในที่นี้ จึงเน้นที่ทฤษฎีการจูงใจ ในการทำงาน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ Douglas McGregor และ ทฤษฎี Z ของ William Ouchi ซึ่งมีสาระสำคัญตามที่ ธวัชชัย มีประเสริฐ (2552, หน้า 45-46) กล่าวถึง ไว้ประมวลสรุปได้ดังนี้

(1) ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ Douglas McGregor ทฤษฎีนี้เน้นอธิบายธรรมชาติ ของบุคลากรในองค์กรซึ่ง ธวัชชัย มีประเสริฐ ได้นำมาประยุกต์และอธิบายเพิ่มเติมให้เข้ากับ บริบทของโรงเรียน การบริหารโรงเรียน และพฤติกรรมของครู มีรายละเอียดดังนี้

(1.1) แนวความคิดตามแบบทฤษฎี X (Theory X) ลักษณะของครูตามทฤษฎี X เชื่อว่าครูจะทำงานจะรับผิดชอบ เมื่อมีการกำกับดูแล ดังนั้นผู้บริหารจะต้องพยายามกำหนด มาตรฐานในการควบคุมครูอย่างใกล้ชิด มีการสั่งการโดยตรง การจูงใจจะเน้นค่าตอบแทนด้านเงิน และผลประโยชน์อื่นๆ การใช้ระเบียบและหน้าที่ และคุกคามด้านการลงโทษ ผู้บริหารจะเห็นว่า จุดสำคัญของการจูงใจคือ การตอบสนองความต้องการครูด้วยความต้องการขั้นพื้นฐานเท่านั้น โดย

ทัศนคติของผู้บริหารมองครู แบบทฤษฎี X โดยคิดว่าครูส่วนใหญ่แทบทุกคนล้วนเป็นคนเกียจคร้าน ชอบเที่ยงงาน ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ตัว ไม่ยินดียินร้ายกับผลประโยชน์ส่วนรวม ชอบเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ และมีทัศนคติไม่ดี ชอบต่อต้านการเปลี่ยนแปลง วิธีการบังคับให้ครูทำงาน อาจต้องใช้วิธีการดังนี้

(1.1.1) ผู้บริหารต้องทำหน้าที่สั่งการ บังคับบัญชา ตรวจสอบ ควบคุมครูอย่างใกล้ชิด

(1.1.2) ผู้บริหารมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ขึ้นมาเพื่อให้ครูปฏิบัติตาม

(1.1.3) ผู้บริหารมีการลงโทษครูที่ทำผิด ให้รางวัลครูที่ทำงานดี

(1.2) แนวความคิดตามแบบทฤษฎี Y (Theory Y) ลักษณะของครูตามทฤษฎี Y เชื่อว่า การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและการใช้แนวทางที่เหมาะสม ครูสามารถควบคุมและสั่งงานด้วยตนเองได้ ผู้บริหารมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และวิธีการปฏิบัติงานที่ช่วยให้ครู สามารถปฏิบัติงานได้อย่างประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายควบคู่กันไปกับความสำเร็จในเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารที่มองครูแบบทฤษฎี Y มักมีแนวคิดความเชื่อว่า 1) ครูทุกคนต่างมีโอกาสเป็นคนดี มีความขยันขันแข็ง สามารถรับผิดชอบ และควบคุมตนเองได้ 2) ครูทุกคนมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และจะทุ่มเทให้กับงานและองค์กรอย่างเต็มที่ โดยต้องการเพียงการสนับสนุนและกำลังใจเท่านั้น 3) ครูทุกคนสามารถมีความคิดริเริ่มในการทำงาน แก้ไขปัญหา และมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ถ้าได้รับโอกาส

วิธีการสร้างสิ่งจูงใจและแรงบันดาลใจเพื่อให้ครูมีความตั้งใจทำงาน มีความรับผิดชอบและควบคุมตนเองได้ ตามทฤษฎี Y มีดังนี้

(1.2.1) สถานศึกษาควรออกแบบงานไปในทางที่จะเปิดโอกาสให้ครูเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาร่วมกับฝ่ายบริหาร เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูกำลังคิดมีความคิดริเริ่ม กล้าทำ กล้าตัดสินใจ ผู้บริหารต้องเลิกทำตัวเป็นเจ้านาย แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำคอยชี้แนะ ให้กำลังใจแก่ครู เปิดโอกาสให้เขาได้คิด เสนอความเห็นที่แตกต่างได้โต้แย้งได้ ตัดสินใจเองได้ ไม่ใช่ทุกอย่างต้องไปรวมศูนย์ที่ผู้บริหาร

(1.2.2) มีการสร้างระบบการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วยบุคคลหลายระดับเข้ามาร่วมทีมที่เรียกว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) โดยมีผู้บริหารเป็นหัวหน้าทีมที่คอยให้คำแนะนำ ให้กำลังใจกับครูในฐานะเพื่อนร่วมงาน ไม่ใช่ผู้คุมที่คอยข่มขู่ลงโทษตลอดเวลา

(1.2.3) ผู้บริหารและครูมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ ความสำเร็จความก้าวหน้าขององค์กร ได้แก่ ความสำเร็จ ความก้าวหน้าของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ทุกคน เช่นจัดสวัสดิการที่ดี มีโบนัส เลื่อนตำแหน่ง ฯลฯ แต่ต้องมีความเป็นธรรม

(2) ทฤษฎี Z ของ William Ouchi เป็นการบริหารงานแบบญี่ปุ่น เป็นผลการศึกษาของ William Ouchi ในปี ค.ศ. 1981 โดย Ouchi พัฒนาทฤษฎีต่อเนื่องมาจาก ทฤษฎี X และทฤษฎี Y จึงตั้งชื่อว่า ทฤษฎี Z (Theory Z) มุ่งใช้เพื่อการบริหารบุคลากรโดยเฉพาะ ที่มีลักษณะเด่น 7 ประการ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และพฤติกรรมของครู กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ ได้แก่

(2.1) การจ้างงานตลอดชีพ (Lifetime Employment) การจ้างงานลักษณะนี้ เพื่อให้ครูมีความผูกพันกับสถานศึกษา และมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา คนที่อยู่ในสถานศึกษานานๆ อาจได้รางวัล (Reward)

(2.2) การประเมินผลงาน (Evaluation) เป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับสูง ที่จะต้องประเมินผลงานครู และผลงานดังกล่าวจะเกี่ยวกับระบบการจ่ายเงิน โบนัส เป็นการให้รางวัล การปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบและความสามารถ

(2.3) การเลื่อนตำแหน่งแบบช้า ๆ (Slow Promotion) มีความสัมพันธ์กับระบบการจ้างงานตลอดชีพ และระบบอาวุโส (Seniority System) ซึ่งขึ้นอยู่กับระยะเวลาการปฏิบัติงาน และผลการปฏิบัติงาน

(2.4) การทำงานที่ถนัด (Non-Specialized Career Paths) ครูจะทำงานตรงกับ ความถนัดและความสามารถของตนเอง ไม่นิยมการสับเปลี่ยนตำแหน่งให้ครูได้ทำหน้าที่ต่างๆ ไปเรื่อยๆ (ไม่เห็นด้วยกับการปรับโครงสร้างใหม่ - Re-Engineering ที่ครูจะทำงานหลาย ๆ อย่าง หรือ สลับตำแหน่งไปเรื่อย ๆ)

(2.5) มีการควบคุมแบบไม่เด่นชัด (Implicit Control Mechanism) ใช้มากที่สุด คือ มักใช้การควบคุมที่ไม่เป็นทางการ โดยใช้สมุดคู่มือการปฏิบัติงาน การให้รายละเอียดหรือการอธิบายการทำงาน จะใช้วิธีบอกกล่าวมากกว่าเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

(2.6) การร่วมตัดสินใจ (Collective Decision Making) ลักษณะของการบริหารที่มีการร่วมตัดสินใจ ปรากฏไม่เด่นชัด การทำกิจกรรมในลักษณะที่เป็นกลุ่มๆ ยังไม่ค่อยแพร่หลาย

(2.7) ความผูกพันทั้งหมด (Wholistic Concern) ผู้บริหารของสถานศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรมโดยรวมไม่บ่อยครั้งมากนัก

จากแนวความคิดตามทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ McGregor และ ทฤษฎี Z ของ Ouchi อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกระตุ้นแรงจูงใจให้ครูมีพฤติกรรมกระตือรือร้นใน

การทำงานวิชาการมากยิ่งขึ้น ถ้าหากผู้บริหารต้องการให้ครูมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้วยความพึงพอใจ เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีคุณภาพสูง จึงควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในเชิงบวก เพื่อให้ครูทุกคนทุ่มเทการทำงานวิชาการให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการบริหารวิชาการ โดยการให้ความสำคัญกับการทำงานในระยะยาวของครู ซึ่งทำให้ผู้บริหารและครู มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในอนาคต

บริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ได้บัญญัติสิทธิ และเสรีภาพ ด้านการศึกษา ของปวงชนชาวไทยไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า สิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และในบทเฉพาะกาลมาตรา 335(3) ได้กำหนดให้รัฐ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ภายในเวลาห้าปี หลังจากรัฐธรรมนูญประกาศใช้ ดังนั้น รัฐจะต้องดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้และต้องเตรียมการให้พร้อมที่จะจัดการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรก ของไทย ที่กำหนดแนวทาง การจัดการศึกษาพื้นฐาน ให้แก่ประชาชนชาวไทยให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ มาตรา 10 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้ บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

เพื่อเป็นการตอบสนองตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ประกอบกับ พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 จึงมีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัด ศึกษาดังกล่าวต้องยุบมารวมกัน หน่วยงานดังกล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมวิชาการ

ในส่วนการศึกษาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้มีการรวมสำนักงานการศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงาน สามัญศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 เขตการศึกษา ได้แก่ เขต 1 ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ เขตที่ 2 ตั้งอยู่ที่ศูนย์ราชการอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ครอบคลุมการศึกษาจำนวน 4 อำเภอ ได้แก่อำเภอหัวหิน ปรานบุรี สามร้อยยอด และกุยบุรี ซึ่งตั้งอยู่ทางด้วยทิศเหนือ ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ประชากรวัยเรียนได้เรียนอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างจิตตานุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พันธกิจ

- (1) จัดและส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับประชากรวัยเรียนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง และเสมอภาค
- (2) ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- (3) ส่งเสริมให้มีการบริหารการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการกระจายอำนาจการสร้างเครือข่ายและการใช้เทคโนโลยี
- (4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- (5) ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษานำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- (6) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างจิตตานุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณธรรม นำความรู้ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

จุดเน้น

- (1) ปรับปรุงหลักสูตรแทรกหลักคุณธรรมนำความรู้ และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- (2) ปฏิรูปการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน น้อมนำหลักคุณธรรมนำความรู้ และเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้
- (3) พัฒนาคู่มือให้นำหลักสูตรไปสู่การสอนประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกหลักคุณธรรม จริยธรรม และแก้ปัญหาขาดแคลนครู
- (4) สร้างเครือข่ายคุณธรรมของบ้าน วัด โรงเรียน ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง

จุดเน้น

- (1) ส่งเสริมความรู้ปกรองชุมชน ในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาเด็กปฐมวัย
- (2) เพิ่มโอกาสเด็กตกหล่น และสร้างความเสมอภาคการศึกษาภาคบังคับ
 - (2.1) เพิ่มโอกาสเด็กตกหล่นภาคบังคับ
 - (2.2) จัดบริการการศึกษาในพื้นที่การศึกษาที่มีอัตราเด็กวัยเรียนได้รับการศึกษาต่อ
- (3) ส่งเสริมการเรียนต่อ ม.ปลาย ทุกประเภท

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

จุดเน้น

- (1) ปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - (1.1) ปรับปรุงกระบวนการอ่าน เขียน และคิดคำนวณ
 - (1.2) พัฒนารูปแบบและวิธีการคิดวิเคราะห์
 - (1.3) พัฒนาการเรียนการสอนก่อนประถมศึกษา
 - (1.4) ยกระดับผลสัมฤทธิ์ วิชาภาษาไทย อังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ

ส่งเสริมภาษาจีน

- (1.5) ประเมินคุณภาพผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 4 กระจายอำนาจและสร้างความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

จุดเน้น

(1) ส่งเสริมความเข้มแข็งของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีส่วนร่วม

(2) พัฒนาคูไปสู่การจัดหลักสูตร และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสอนควบคู่กับการสอดแทรกหลักคุณธรรม จริยธรรม

(2.1) การจัดกลุ่มความพร้อมของสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพ มาตรฐานการศึกษา และเกณฑ์ขนาด

(2.2) ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

(3) จัดระบบการกระจายอำนาจด้านวิชาการ บริหารงานบุคคล งบประมาณและบริหารทั่วไป

- (4) พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงการขยายผล
- (5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาองค์กรคณะบุคคล

ปัจจุบันมีโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 19 โรงเรียน รายชื่อโรงเรียน จำนวนผู้บริหาร และจำนวนครูตามระดับชั้นของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนจำแนกตามระดับชั้น ปีการศึกษา 2554
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2*

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	จำนวนผู้บริหาร	จำนวนครูตามระดับชั้น	
			อนุบาล	ประถมศึกษา
1	วังไกลกังวล	4	12	34
2	หัวหินวิทยาลัย	4	25	62
3	สมถวิล หัวหิน	4	11	29
4	มัธยมสาธิตการวิทยา	4	8	24
5	ครูณศึกษา	4	12	21
6	อนุบาลปรารถนา	2	2	2
7	แย้มสอาดหัวหิน	3	8	7
8	สมถวิล วิเทศศึกษา หัวยมงคล	3	6	8
9	รักษ์วิทยา	4	8	27
10	เซวงศักดิ์ศึกษา	3	3	3
11	วันทามาริอา	3	6	12
12	ชินนุกูลวิทยา	3	11	15
13	กำเนิดวิทยา	3	4	6
14	สายวิทยา	3	4	3
15	วิเศษศึกษา	3	-	11
16	วราวัฒน์วิทยา	4	9	15
17	อุดมศึกษา	3	3	4
18	กึ่งพัฒนาศึกษา	3	3	3
19	เกี่ยววง	3	8	14
	รวม	63	143	300

* ข้อมูล ณ วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2555

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2, 2554

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ประมวลได้ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

สุรศักดิ์ จันทะแจ่ม (2553, หน้า 185-195) วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานการประกันคุณภาพภายนอกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 : พหุกรณีศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะ แนวทาง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากการประเมินภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ศูนย์เครือข่ายโรงเรียนหนองนาคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้สอน จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตภาคสนามและแบบศึกษาเอกสาร ตรวจสอบหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลหรือคุณภาพข้อมูล โดยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา และเขียนสรุปเชิงบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ได้จัดทำในกลุ่มสังคมศึกษา และกลุ่มการงานอาชีพ มีการวางแผนงานด้านวิชาการ โดยจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและ โครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนการสอน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนจัดให้มีเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนการสอน 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ครูนำหลักสูตรสถานศึกษาไปออกแบบการเรียนรู้และใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดประเมินผลตามหลักสูตรเมื่อสิ้นปี การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและ ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่น โรงเรียนมีการวัดประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่าน คิดวิเคราะห์และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การอนุมัติผลการเรียนผ่านช่วงชั้น 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนยังไม่ได้ทำการวิจัย แต่ได้ติดตามการเรียนการสอน มีการนิเทศการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการ วางแผนการนิเทศ ทำเครื่องมือ ดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนมีการจัดระบบแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษาโดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนให้ครูทุกคนเป็นครูแนะแนว การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศครอบคลุมภารกิจ มีการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา จัดทำ

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดและจัดทำรายงาน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี มีการประสานงาน ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาและองค์กรอื่น ส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

เสาวคนธ์ ชาวชอบ (2552, หน้า 112-113) วิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การ บริหาร และวุฒิการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 275 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมมีการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผลและ ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ด้านการ พัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ด้านการ จัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา และด้านการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการ เกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนว ด้าน การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการประสานความร่วมมือ ในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และด้านการ พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ในการบริหารงาน ไม่มีความแตกต่างกัน

อนุชา อินทร์มั่ง (2551, หน้า 93-94) วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารงาน วิชาการของข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีจุดประสงค์ เพื่อ ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของข้าราชการครูโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขต จตุจักร กรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของ ข้าราชการครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน 172 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของข้าราชการครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนว ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ด้านการคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ขนาดของโรงเรียน ไม่มีความแตกต่างกัน

อานนท์ หน้าหนัก (2551, หน้า 97-98) วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา การบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 ประชากรคือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 320 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความถี่ ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็กโดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรมีสภาพปัญหาการบริหารอยู่ในระดับมาก ส่วนอีก 4 ด้าน มีสภาพการบริหารอยู่ในระดับปานกลางเรียงตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษาและด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

ชัยรัตน์ ล้ำฤทธิ์ (2550 , หน้า 104-105) วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในเครือบดินทรเดชา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในเครือบดินทรเดชา และเพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในเครือบดินทรเดชา จำแนกสถานศึกษา และแต่ละกลุ่มสาระ

การเรียนรู้ ในองค์ประกอบ 17 ด้าน ที่ขอบข่ายงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจากสถานศึกษาในเครือข่ายนครเดชาปีการศึกษา 2550 ในการวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง 215 คน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์และแปรผลการศึกษาโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในองค์ประกอบ 17 ด้านในเครือข่ายนครเดชา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติระดับปานกลาง โดยมีการปฏิบัติมากในด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ด้านการคัดเลือกหนังสือแบบเรียน ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี ส่วนที่มีการปฏิบัติปานกลางได้แก่ ด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาระบบ การเรียนรู้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาด้านการพัฒนาและส่งเสริม ให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนว ด้านการส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งกับชุมชน ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานศึกษาแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในองค์ประกอบ 17 ด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน

สมชาย คำปลิว (2549, หน้า 95-96) วิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา อำเภอรายไสล จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา อำเภอรายไสล จังหวัดศรีสะเกษ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา อำเภอรายไสล จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 103 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามภาระงานการบริหารงานวิชาการ 12 งาน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาระบบการเรียน การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือ ในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การสนับสนุนงานวิชาการแก่ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและ สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดย

ภาพรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การแนะแนว การศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทสูงสุด และ รองลงมา คือ การนิเทศการศึกษา โดย ครูผู้สอนที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการสอน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วน ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 101-102) วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการโดยใช้ วงจรคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้วงจรคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการ โดยใช้วงจรคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารงานและขนาดของสถานศึกษา และเพื่อนำเสนอ ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยใช้วงจรคุณภาพ ของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี จำนวน 198 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า และ แบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ในการทดสอบและทดสอบรายคู่ความ แตกต่างด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการโดยใช้วงจร คุณภาพของผู้บริหาร ในภาพรวมและทุกขั้นตอนอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมาก ไปน้อยคือ ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการตรวจสอบและขั้นตอนการ ปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานวิชาการ โดยใช้วงจรคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตาม ประสบการณ์ในการบริหารและขนาดของสถานศึกษาในภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันส่วนปัญหา ที่พบมากที่สุดและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้วงจรคุณภาพในแต่ละ ขั้นตอนมีดังนี้ ปัญหาในขั้นตอนการวางแผนคือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางแก้ปัญหาคือ ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม เชิญวิทยากรมาให้ ความรู้และการศึกษาคูงาน ปัญหาในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนคือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ในวิธีการวัดและประเมินผลทำให้ไม่สามารถจัดทำเอกสารการวัดผลประเมินผลได้ แนวทาง แก้ปัญหาคือ ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมนิเทศ กำกับติดตามเชิญวิทยากรมาให้ความรู้และจัดหา เอกสารให้ศึกษาด้วยตนเอง ปัญหาในขั้นตอนการตรวจสอบคือไม่มีการตรวจสอบหลักสูตร สถานศึกษาแนวทางแก้ปัญหาคือแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและหน่วยงานระดับเหนือควร

ช่วยเหลือในการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาในส่วนของปรับปรุงแก้ไข คือ บุคลากร ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางแก้ปัญหาคือ ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมและหน่วยงานระดับเหนือควรช่วยเหลือในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ประสงค์ หอมชื่น (2547, หน้า 93-94) วิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัด กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางวิชาการ ผู้นำทางจริยธรรม และผู้นำด้านชุมชน 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ระดับช่วงชั้น ประสบการณ์ และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครู โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2547 จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และกรณีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูที่สอนในระดับช่วงชั้นต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สุคนธ์ ธาระพุท (2547, หน้า 86-87) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา กลุ่มครูสภากรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการ ปัญหาและข้อเสนอแนะของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน กลุ่มครูสภากรุงเทพมหานคร จำนวน 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบกราฟ และแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในเกณฑ์มากและมากที่สุด ได้แก่ 1) งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับหลักสูตร และหลักสูตรมีความยืดหยุ่น ปัญหา คือ ไม่เตรียมครูผู้สอนก่อนใช้หลักสูตร 2) ด้านจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามเนื้อหา โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัญหา คือ ครูมี

ภารกิจมากขึ้นไปและขาดการติดตามการดำเนินงาน 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน มีการวางแผนการประเมินการใช้สื่อ และจัดหาวัสดุกรรมเทคโนโลยี ปัญหาคือ สื่อการสอนไม่เพียงพอและไม่มีห้องสื่อการสอน 4) ด้านการวัดและประเมินผล จัดทำกราฟแสดงผลการเรียนรู้ อบรมเทคนิคการวัดผล และจัดสอนซ่อมเสริม ปัญหา คือ การสอนซ่อมเสริมไม่ต่อเนื่อง ครูผู้สอนไม่เข้าใจการวัดประเมินผล 5) ด้านห้องสมุด ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองให้บริการอย่างเป็นระบบ ปัญหาคือ จำนวนหนังสือไม่เพียงพอ ครูผู้สอนมีภารกิจมากขึ้นไป 6) ด้านนิเทศการศึกษา ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมประชุมปรึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการและประเมินผลการนิเทศ ปัญหาคือ ครูไม่ได้รับการนิเทศฝ่ายวิชาการไม่ติดตามประเมินผล 7) ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ จัดให้มีการประชุมอบรมทางวิชาการ ปัญหาคือ ขาดงบประมาณข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามจากคำถามปลายเปิดมีดังนี้ 1) ครูควรมีความเข้าใจในหลักสูตร 2) ควรให้ความรู้แก่ครูด้านเทคนิคการสอน 3) ให้ความรู้แก่ครูในการผลิตสื่อ 4) ควรจัดทำแผนการวัดประเมินผล 5) ควรจัดบริการที่สะดวก 6) จัดให้มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง 7) ควรจัดอบรมอย่างทั่วถึงและนำไปปฏิบัติ

สุณี ทรัพย์ประเสริฐ (2547, หน้า 83-85) วิจัยเรื่อง การประเมินคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี ใน 5 ด้านคือ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ ในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 30 คน และครูผู้สอนจำนวน 113 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-Way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก วุฒิกศีกษาต่างกันมีคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยรวม ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและประเมินการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

พรศักดิ์ ทิพย์วงษ์ทอง (2546, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการครูผู้สอนต่อการบริหารงานของวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครู ผู้สอนต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง ใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านปรัชญา นโยบาย และจุดประสงค์ของโรงเรียน ด้านงานหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ด้านงานการสอน และการจัดการเรียนการสอน ด้านงานกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมนักเรียน ด้านงานสื่อการเรียนการสอน และกิจกรรมห้องสมุด ด้านงานนิเทศการศึกษา และพัฒนาครู ด้านงานวัดผลประเมินผล และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของข้าราชการครูผู้สอนต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นข้าราชการครูผู้สอนจำนวน 269 คน จาก โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง จำนวน 20 โรงเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย F-test และ t-test ด้วยวิธีการของนิวแมนคูลส์ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากยกเว้น ด้านงานสื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมห้องสมุด ด้านงานนิเทศการศึกษาและพัฒนาครูอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามระดับช่วงชั้นโดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบ พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์ในการสอนโดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบ พบว่าโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนักเรียนและด้านงานนิเทศการศึกษาและพัฒนาครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

Msolla (1999, p. 15-A อ้างถึงใน สุจันท์นิ สัจจุล, 2548, หน้า 65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้ทักษะการบริหารงานและความรู้ของครู ผู้บริหารวิทยาลัยในแทนซาเนีย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ครูและผู้บริหารเผชิญในการปฏิบัติงานทั้งหมดเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ขั้นต่ำ ภาระงานที่ปฏิบัติมี 7 ด้านได้แก่ ด้านการเงินและโครงการพึ่งพาตนเอง ด้านจัดวัสดุและทรัพยากร ด้านสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจการนักศึกษา ด้านการบริหารงานบุคลากร และการวางแผนพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า งานที่ปฏิบัติได้ยากที่สุด ตามลำดับ มีดังนี้ ด้านการจัดการวัสดุและทรัพยากร ด้านสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ ด้านการเงินและโครงการพึ่งพาตนเอง ด้านบริหารบุคลากร และด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความแตกต่างกันตามสภาพความพร้อมในแต่ละสถานศึกษา ผู้บริหารให้ความสำคัญต่องานวิชาการของโรงเรียน โดยมุ่งที่การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และประสบการณ์ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่นิเทศการสอน ประเมินผลงานทางวิชาการ การวางแผน ปรับปรุงวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการ เพราะถือว่างานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารงานเกี่ยวกับหลักสูตร การสอนและการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี